

קרני אלדד

האחד והיחיד

ביום ראשון, כ' בתמוז, נציין 160 שנה להולדתו של חוזה המדינה. אם הרצל אמר – אנחנו עושים, כי עד עכשיו מה שהוא אמר עבר לא רע. מה נעשה במסיבה הזאת? מי מממשיכי דרכו היום יבוא לשמוח באמת? מי, במציאות הישראלית של ימינו, ישקיע, ינפח בלונים ויכין עוגה מקושטת ברגל שבעת הכוכבים? או במילים אחרות: מי אוהב את הרצל?

חוזה המדינה שלנו הוא דמות מורכבת ומבלבלת. קשה לספר עליו ולומר בשבח בלי ה"אבל" הכמעט בלתי נמנע. נכון, הוא חזה את המדינה, אבל בשלב מסוים לא התעקש שתקום דווקא בארץ ישראל – ולראיה, תוכנית אוגנדה. איזה מין ציוני הוא, ללא ציון? הוא אפילו הטיף, לפני שנעשה ציוני, להתבוללות או להתנצרות המונית, עד שבא משפט דייפוס והוכיח לו שמפלט התבוללות אינו קיים. בנו, עצמו ובשרו, התנצר. צקצוקי לשון והנמכת קול: אתם יודעים שבתג המולד היה לו עץ אשוח בבית? לא הדמות האידאולוגית לחנך לאורה את ערכי הציונות, נכון? הרצל היה חילוני בעל השקפות אוניברסליות. מבחינתו, הקמת מדינה ליהודים היא בראש ובראשונה כלי להצלתם, לא ערך בפני עצמו. ב"מדינת היהודים" הוא כותב ש"הכול תלוי בכוח המניע, ומזה הכוח הזה? מצוקת היהודים". כלומר – לא ציונות וגעגועים לציון ולריבונות ולמלכות, אלא פחד מרדיפת ומפוגרומים. אולי הבין כבר אז שהכוח שיוכל להניע המוני יהודים לארץ ישראל להקים להם מדינה הוא רגש פחד שלילי, ולא אהבה, הגשמה או רצון לחיי חירות; צורך היצוני, משום שהגויים הודגים אותנו, ולא פנימי, מתוך מצפן אידיאולוגי. מה הקשר בין הרצל, הציוני האולטימטיבי וללא ספק המשפיע ביותר, ובין הציונות הדתית, נושאת הדגל האקטיבית של הציונות כיום? על פניו – מעט מאוד. אני לא בטוחה שהיינו רואים הרבה כיפות סרוגות במסיבת יום ההולדת ה-160 שלו.

לכאורה, הציונות הדתית קשורה יותר לתלמידי הגר"א שעלו ארצה, למשל. הם תרמו למעשים את כמיהתם לציון, עלו ובנו והקימו ומתו בקדחת. הם האמינו בהתערבות רוחות מלמטה, ולא חיכו למד שיח כמו אחיהם ובני אחיהם שעלו בסערת אושוויץ הש"מיימה. אבל הם היו מתי מעט, ולולא בנימין זאב יש להניח שהיו נותרים מעטים במרחב.

וזה מרחב שלא מחבב מיעוטים, לא היום, ובטח לא אז. הרצל התנגד אידיאולוגית לעליות הספורדיות לארץ. הוא דגל בגישה הפוכה מזו של חובבי ציון ושל הציונות המעשית בכללה, שטענו כי ראשית יש להתיישב בארץ, והסכמת אומות העולם תגיע בהמשך. הרצל רצה "צ'ארטר". הוא ניסה לקנות את ארץ ישראל, או לפחות את הזכות להתיישב בה, לפני הכול. "אם סכוד מישוהו כי היהודים יכולים להתגנב לארץ אבותיהם, הוא מוליך שולל את עצמו או את זולתו. אין מקום בעולם שבו ישגירו בכוא היהודים ביתר מהירות מאשר במולדתם ההיסטורית", כתב. הפוך מתלמידי הגר"א. הפוך מזמביש.

אם מפעל ההתנחלות היה דוגל בהתיישבות לאחר חתימה בפועל של כל הנוגעים ברבר, לפני העלייה לקרקע, היו לנו כיום שלושה יישובים קטנים ביהודה ושומרון, אולי. העלייה בלילות; ההתיישבות בימי בחירות לכנסת כשאף אחד לא שם לב; נוסחת "אנטנה + שומר לאנטנה + מניין + מקוזה לאשת השומר = יישוב" – כל אלה היו דאי לצנינים בעיני חזונו. הוא היה רואה בהם "התגנבות לארץ אבותינו", ולא הליכה בראש זקוף, בדרך המלך, כדאי.

ועדיין, עדיין. ראי לנו להיות ממובילי המסיבה הזאת. כבוד יהיה לנו להחזיק בכיסא של מי שכונה "מלך היהודים" ולהניפו אל על 160 פעם. אנחנו צריכים להיות הדייג'יי. אנחנו צריכים לזכור כמה קל לבקר מרחוק, אבל עם יד על הלב, מה היינו עושים במקומו? האם זמביש לא היה הוגה את תוכנית אוגנדה? לאחד פרעות קישינב ולאחר אינספור הסירובים והדחיות ממנהיגי העולם? האם אין זו אחריות המנהיג?

אין לדעת מה היה אילו, או אילולא. מתי, אם בכלל, הייתה קמה מדינת ישראל בלי היסודות שהניח הרצל? בלי הקונגרס הציוני, בלי הרעיון המעשי לכינון ישות מדינית לעם שלנו? אנחנו צריכים לשמוח במסיבה של הרצל, ולהביא מתנה גדולה לאיש היחיד הזה, שלקח על עצמו תפקיד בלתי אפשרי, ללא ניסיון מוקדם במדינאות, בהנהגה, בדיפלומטיה. כי, כפי שאמר דוד בן גוריון, "דק פעם אחת באלפי שנים ייוולד איש פלאים כזה".

מתי, אם בכלל,
הייתה קמה
מדינת ישראל בלי
היסודות שהניח
לה חוזה המדינה?